

TRINAESTO ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP PAZINSKI MEMORIJAL« (RUJAN 1982)

Središnji dio Istre dugi niz godina nakon drugog svjetskog rata nije uspijevaio dosegnuti onu razinu razvojnih mogućnosti koju je dostigao do prvog svjetskog rata. Dvadesetak godina vladavine savojskog imperija, s naglašenom fašističkom terorističkom politikom, potpuno je upropastilo sve tekovine narodnjačkog hrvatskog pokreta, pa, dakako, i one postignute na kulturnom planu. Štamparija, časopisi, novine, gimnazija, društva, znanstveni i kulturni materijali sistematski su uništavani i u Pazinštini. Pred desetak godina ovaj kraj uspio je obnoviti i razviti privredne kapacitete do mjere koja nije nikada postojala u njegovu milenijskom trajanju. Nije za boravljena ni nekadašnja kulturna snaga — obnovljen je rad prve hrvatske gimnazije u Istri, niza udruženja, a krajem 60-ih godina sazrela je situacija u kojoj se mogla osnovati Katedra Čakavskog sabora s jedinim zadatkom: poticati istraživanja novije povijesti Istre i susjednih krajeva. Naime, nakon analize ustanovljeno je da znanstveno-stručna razina naše historiografije i rezultati istraživanja o povijesti Istre u 19. i 20. st. znatno zaostaju za drugim oblastima života, da su rezultati istraživanja često i površni, da je literatura o Istri u Italiji mnogo bogatija. Odlučeno je da se osnuje stalni simpozij — »Pazinski memorijal« u okviru Katedre Čakavskog sabora, te da se održava u dane općinskog blagdana — oko 25. rujna, kada je održan čuveni »Istarski sabor« 1943, koji je potvrdio odluku Okružnog NOO-a Istre u Pazinu od 13. IX. 1943. o sjedinjenju Istre s maticom zemljom Hrvatskom u novoj Jugoslaviji. Predviđeno je da se rezultati skupa objavljuju u istoimenom zborniku.

Prvi skup sadržajno se odnosio na istarski tisak, a održan je 1970. godine u povodu 100-godišnjice prvog i najdugovječnijeg lista Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka »Naše Sloge«. Ove, 1982. godine održan je trinaesti »Pazinski memorijal«, posvećen istaknutim ličnostima novije povijesti Istre. U međuvremenu je Memorijal od općinskog izrastao u općehrvatsku, odnosno općejugoslavensku i međunarodnu instituciju. To je jedini primjer među sličnim našim nastojanjima da se jedan znanstveno-stručni skup održi toliko dugo, da se sadržajno stalno bogati i da još uvijek raste. Isto tako, jedinstven je slučaj da znanstveni i stručni radnici toliko dugo zajedno nastupaju s kreatorima i sudionicima povijesnih zbivanja, u vrlo složnom nastojanju da iznesu nove podatke ili da predoče sudu javnosti rezultate svojih istraživanja. Pojedini momenti iz novije povijesti Istre revaloriziraju se toliko intenzivno da je Memorijal izravno utjecao i na kreiranje program-

skih zadataka niza profesionalnih institucija, koje s Katedrom Čakavskog sabora Pazina već više godina prisno surađuju (prvi predsjedatelj skupa bio je sada pok. prof. dr Oleg Mandić, redovni profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, a predsjednik Stručnog savjeta prof. dr Andro Mohorovičić, potpredsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu).

Ovogodišnji 13. memorijal, priređen 22. i 23. IX. 1982, Katedra je organizirala u suradnji s Arhivom Hrvatske iz Zagreba, Centrom za historiju radničkog pokreta i NOR Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara iz Rijeke, Centro di ricerche storiche iz Rovinja, Odjelom za hrvatsku povijest Centra za povijesna istraživanja iz Zagreba, Društvom arhivskih radnika Zajednice općina Rijeka, Historijskim arhivom iz Pazina, Historijskim arhivom iz Rijeke, Institutom za savremenu istoriju iz Beograda, Institutom za historiju radničkog pokreta Hrvatske iz Zagreba, Inštitutom za zgodovino delavskega gibanja iz Ljubljane, Muzejom narodne revolucije iz Pule, Muzejom narodne revolucije iz Rijeke, Povijesnim društvom Istre iz Pule, Vojnoistorijskim institutom iz Beograda i Zavodom za povijesne i društvene znanosti JAZU iz Rijeke. Simpozij je održan u čast 90-godišnjice rođenja Josipa Broza Tita i 40-obljetnice AVNOJ-a i Jugoslavenske ratne mornarice. Sadržaj skupa bio je posvećen životu i djelu istaknutih ličnosti Istre; naime, već je odavno utvrđeno da je naša historiografija — boreći se s pravom protiv kulta ličnosti — previše zanemarila ulogu pojedinca u povijesti. Ovogodišnji Memorijal potvrdio je tu spoznaju — život i djelo pojedinaca nerazdvojno su vezani za život naroda i narodnosti Istre i susjednih krajeva, integralni su njegov dio, pa njihovo zanemarivanje nije znanstveno opravdano. P. Strčić govorio je o odnosu Tito-Istra, mr M. Milohanić o J. Dobrili kao poslaniku u Istarskom saboru i Bečkom parlamentu, dr B. Marušić o odnosu slovenskih političara Istre i goričkog područja (Gorička) prema hrvatskoj Istri od 50-ih do 80-ih godina 19. stoljeća, dr M. Šicel o književnoj strani Kumičićeva djela »Pod puškom«, dr D. Pavličević o Bastianovu i Kumičićevu odnosu prema okupaciji Bosne i Hercegovine, mons. B. Bolonić o krčkom biskupu i poslaniku Istarskog sabora F. A. Feretiću, dr M. Bertoša o Carlu de Franceschiju kao istarskom povjesničaru, dr L. Margetić o Laginjinu pogledu na Vinodolski zakonik i Kastavski statut, J. Percan o životu, književnom i znanstvenom djelu M. Mirkovića (M. Malote), A. Hek o političkom i historiografskom radu B. Milanovića, mr. Jakov Jelinčić o Luki Kirecu. Teme referata bile su i revolucionari Nikola Stihović (dr B. Janjatović), Giuseppe Tuntar (M. Budicin), dr Josip Šajina (dr I. Očak), Vladimir Božac (H. Buršić), Marija Kopitar (mr B. Jakovljević), Antonio Ritossa (A. Miculian), Anton Družeta (A. Kapuralin), Lajoš Domoks (D. Milotti), Vitomir Širola Pajo (A. Giron), Anton Smoković (O. Paoletti). Dat je uvid u odnos Moše Pijade prema Istri (S. Nešović), u vojnu komponentu djela Save Vukelića (N. Anić), u doprinos nekih seoskih zajednica i žena NOR-a Istre (mr J. Miličević). Govoreno je i o problemu vezanom uz pitanje tko je zapravo bio predsjednik Oblasnog NOO-a Istre (D. Vlahov), o istaknutom liječniku dru Martinu Horvatu (dr N. Dajković).

U diskusiji B. Flego i D. Mandić govorili su o istaknutim sudionicima NOB-a Uldericu Mordaganiju Carlu i o Raduni Ban Miri, P. Strčić o Savi Vukeliću i njemačkom udaru 1943. na Istru, te o Urošu Jakši, N. Anić o poslijeratnom djelovanju narodnog heroja Vitomira Širole Paje, Ž. Grbac o potrebi uključivanja u program Memorijala više tema sa sadržajima iz

oblasti muzike, arhitekture, itd., N. Zakinja i O. Paoletti o borcu Antonu Smokoviću i o odnosu Talijana i Hrvata, B. Flego o dezerterima iz talijanske vojske za etiopskog rata koji su stigli u Jugoslaviju. Zaključnu riječ dao je P. Strčić.

Kao što se vidi iz navedenih imena historijskih ličnosti — zahvaćena je problematika od vremena prve polovine 19. st. (Dobrila — najistaknutija ličnost hrvatskog pokreta Istre i Kvarnerskih otoka) do naših dana (npr. Milanović, Vukelić, Horvat), a posebna je pažnja posvećena drugu Titu. Gotovo su potpuno nova otkrića, npr., o revolucionarnom djelu Šajine iz Lindara, profesora Komunističkog univerziteta u Moskvi, istaknutog pisca i filozofa koji je nestao u Staljinovim čistkama. Vrlo slabo su bili poznati dokumenti o Kircu iz Historijskog arhiva u Pazinu. Sve do najnovijeg vremena pravni historičari nisu znali da se mladi Matko Laginja tako temeljito bavio znanstveno-istraživačkim radom da je objavio značajne radove o Vinodolskom zakoniku i Kastavskom statutu. Hrvatskoj javnosti vrlo slabo je poznat i revolucionar Lajoš Domokos.. Ukratko — svi su referati i diskutanti u svojim saopćenjima, u obliku izvještaja o svojim istraživanjima u znanstvenoj analizi ili preko sjećanja iznijeli neobično mnogo novih podataka, o kojima se mora voditi računa kada se pišu šire sinteze, monografske cjeline, itd.

Integralni ili prošireni referati bit će objavljeni u jednom od narednih zbornika »Pazinskog memorijala«. U toku 13. skupa predstavljen je javnosti 11. svezak, u kojem je objavljeno osam tekstova o Titu, tri članka o Keršovaniju, dva članka o P. Budicinu, radovi o I. Brozini Slovanu, M. Špileru, G. Urbinzu, G. Martinuzziju, J. Dobrili, te o njemačkoj okupaciji Istre 1943, o deportaciji Istrana u konclogore, o otporu progresivnih snaga Pule savezničkoj vojnoj upravi 1945—1947. U rubikama »Iz rasprave« i »Osvrti, prikazi, bilješke« publicirano je više jedinica i mnogo slikovnih priloga. U toku skupa najavljeno je da će tijekom 1982. i 1983. biti objavljeni i 12. i 13. svezak »Pazinskog memorijala« Katedre Čakavskog sabora u Pazinu što će — sudeći po dosadašnjim zbornicima — biti nov doprinos poznavanju povijesti Istre i susjednih krajeva u 19. i 20. stoljeću.

Petar Strčić

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 15

ZAGREB

1982.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan
MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ,
Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 400 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni
rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu
SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja
poreza na promet proizvoda.

RADOVI 15

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Mr *Dragica Malić*

Korektor
Dunja Pavličević

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

- ANTIĆ mr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija, Krčka 1, Zagreb.
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
BUDAK Neven, Filozofski fakultet, Đ. Salaja 3, Zagreb.
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb.
LAUŠIĆ mr Ante, Centar za istraživanje migracija, Ilica 44, Zagreb.
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
MIJATOVIĆ Anđelko, Palmira Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb.
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU Zadar, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar.
POPOVIĆ mr Štefanija, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
ROKSANDIĆ mr Drago, Filozofski fakultet, Istorijски seminar, Čika Ljubina 18-20, Beograd.
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb.
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.